būta to paties laikotarpio nenustatyto datavimo kultūrinio sluoksnio, nėra aišku. Tikėtina, kad jis nukastas formuojant Sluškų rezidencijos kiemą. Griuvenų sluoksnį sietume su Sluškų rūmų statybos laikotarpiu – tuo metu veikiausiai buvo suformuotas kiek nuolaidus Neries vagos kryptimi kiemo paviršius. Aukščiau esantys kultūrinio sluoksnio horizontai susiformavo XVIII–XIX a. Nepavyko nustatyti Sluškų rūmų egzistavimo laikotarpio kiemo paviršiaus dangos – tikėtina, kad ją atstojo plytų skalda.

The Sluškos palace at T. Kosciuškos St. 10 and 12

In 2007 a field survey was conducted in a total area of about 400 m^2 on the grounds of the Sluškos palace, which was built at the turn of the 18th century, at T. Kosciuškos St. 10 and 12 (Fig. 1). The survey provided new information for reconstructing the development of this part of Vilnius. The earliest layer of peaty black earth was discovered in the part of grounds closest to the river Neris (Fig. 2). Its dating has not been established but it is likely that the layer is from the 13th–14th centuries. A layer of brick rubble discovered in the courtyard should be connected with the Sluškos palace construction period in the late 17th century. A courtyard surface that sloped somewhat down to the bed of the Neris had probably formed at that time and the layer of brick rubble could have been the courtyard paving. The higher cultural layer horizons were formed in the 18th–19th centuries. The 19th–20th-century foundation walls discovered on the grounds of the residence and the NW face wall under the building closest to T. Kosciuškos street are the presumed remains of a brick fence.

Linas Girlevičius

Tyrinėjimai Pylimo g. 52

Archeologiniai darbai Vilniaus senamiestyje, Pylimo g. 52 esančiame sklype buvo susiję su inžinerinių tinklų įrengimu ir rekonstravimu bei pastato pamatų tvarkymu. Sklypas yra dar palyginti menkai archeologų tyrinėtame Vilniaus senamiesčio 53-ajame kvartale. Istoriniai duomenys apie jį yra gana skurdūs ir vėlyvi. Ankstyviausias šiame sklype žinomas architektūrinis objektas yra jį iš V–PV pusės ribojusi XVI a. pirmajame ketvirtyje statytos Vilniaus gynybinės sienos atkarpa. Ankstesnių archeologinių tyrinėjimų metu (vadovas S. Sarcevičius, žr. *ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 462–463) nustatyta, kad visiškai greta tyrinėjamo sklypo gyventa jau XIV a. pabaigoje – XV a. 2007 m. atliktų archeologinių tyrinėjimų metu ištirtas apie 100 m^2 bendras plotas (1 pav.). Surinkta naujų duomenų apie šios Vilniaus vietos raidą.

Įdomus šios vietovės paleoreljefas. Sklypo PR dalyje būta gana sausos kalvelės. Čia kultūrinis sluoksnis yra apie 60 cm storio. Šios kalvelės šlaitai palaipsniui žemėjo PV–V–ŠV kryptimis – link dabartinės Pylimo g. vietoje buvusio upelio vagos (čia kultūrinis sluoksnis buvo 3 m ir storesnis) ir pastato Pylimo g. 52 vidinio kiemo Š dalies (kultūrinis sluoksnis 1,3–2 m ir storesnis). Teritorijos, kurioje dabar yra pastato vidinio kiemo Š dalis, terenas taip pat palaipsniui žemėjo upelio vagos link, smėlio įžemis šaltiniuotas.

Sklypas apgyvendintas XIV a. pabaigoje ar XV a. Šio laikotarpio būstų liekanų tiksliau identifikuoti nepavyko – įžemyje arba iškasų sienelėse fiksuoti aiškesnės sistemos nesudarantys sunykusios medienos pėdsakai. Apati-

niuose, ankstyviausiuose kultūrinio sluoksnio horizontuose aptikta nedaug XV a. datuotinų archeologinių radinių – buitinės keramikos fragmentų.

XVI a. pradžioje pastačius miesto gynybinę sieną, ši miesto dalis buvo padalinta į „miestą“ vidinėje jos pusėje ir „priemiestį“ išorinėje pusėje. Manoma, kad dabartinės Pylimo g. važiuojamojoje dalyje būta upelio – Vingrio-Kačergos upelio atšakos ar intako. Kita vertus, upelio vaga galėjo būti nenatūralios kilmės, suformuota pastačius miesto gynybinę sieną. Upelis buvo panaudotas gynybiniams tikslams, galbūt jo slėnyje buvo suformuotas gynybinės sienos prieigas saugojęs griovys.

Pastačius gynybinę sieną, ūkinės veiklos pobūdis įvairiose jos pusėse turėjo gerokai skirtis. Išorinė sienos pusė turėjo būti neužstatyta. Ūkinė veikla priešais gynybinę sieną buvo ribojama, čia buvo draudžiama pilti šiukšles. Sienos išorėje galėjo būti įrengti papildomi gynybiniai įrenginiai. Tačiau jų liekanų tyrinėjimų metu aptikti nepavyko. Pastatais neužstatytas tarpas turėjo būti ir vidinėje sienos pusėje. Tokia neužstatyta zona buvo paliekama tam, kad apsunkintų puolantie-

1 pav. Sklype Pylimo g. 52 tyrinėtų plotų situacijos planas: 1– pastatai Pylimo g. 52; 2 – kiti pastatai; 3 – kiemą juosianti tvora; 4 – tirtos vietos; 5 – atkastos mūrinės konstrukcijos; 6 – spėjama medinio vandentiekio trasa. L. Girlevičiaus brėž.

Fig. 1. Situation plan of the excavated areas on the plot at Pylimo St. 52.: 1 – the buildings at Pylimo St. 52; 2 – other buildings; 3 – fence enclosing the courtyard; 4 – excavated sites; 5 – unearthed brick constructions; 6 – presumed route of the wooden water main.

siems, įveikusiems sieną, patekimą į gynybai nepritaikytus mieste buvusius pastatus.

Tikėtina, kad pastato Pylimo g. 52 ŠR fasado siena, bent jau jos Š dalis, statyta ant XVI a. II puse – pabaiga datuotino pamato. Apatinė pamato dalis – arkinės konstrukcijos. Dalis pamato (jis atkastas fragmentiškai) mūryta iš 30,5–33x15–16x7–8 cm dydžio tamsiai raudonos spalvos plytų, rištų baltu tvirtu kalkių skiediniu. Kitos pamato dalys mūrytos XVII ir XIX a. Gręžiant pamatą nustatyta, kad jo storis – 1,3 m. Lygiagretaus pamato pastato vidiniame kieme neaptikta. Šie duomenys leidžia spėti, kad pastato Pylimo g. 52 vietoje jau XVI a. II pusėje ar pabaigoje galėjo stovėti iš XVIII–XIX a. Vilniaus miesto planų žinomas ilgas prie gynybinės sienos prišlietas pastatas.

XVII a. I pusėje, po 1610 m. Vilniaus gaisro sklypas su jame buvusiu pastatu atiteko 1619 m. pradėtam kurti Visų Šventųjų senosios regulos karmelitų vienuolynui. Buvę vienuolyno pastatai iki šiol užima beveik visą kvartalą. Vienuolynui atitekusios teritorijos dalis, kurioje dabar yra sklypas Pylimo g. 52, veikiausiai buvo daugiau ūkinės paskirties. XVII a. I pusėje čia pastatyta naujų mūrinių pastatų. Pastato vidinio kiemo P dalyje smėlio įžemyje fiksuota Š–P kryptimi orientuota spėjama medinio vandentiekio trasa, veikiausiai įrengta XVI a. ar XVII a. pradžioje. Kiemo P dalyje aptikta didelė XVIII a. pabaiga ar XIX a. datuotina ūkinė duobė, kurios užpilde aptikti ankstyviausi radiniai datuotini XVII a.

Gana konservatyvi veikla sklype tęsėsi iki XIX a. pabaigos, kol vienuolynas buvo panaikintas, o sklypą įsigijo nauji šeimininkai. Uždarius vienuolyną, 1887 m. patalpas, dabar esančias Pylimo g. 52, perėmė Rusijos vaikų prieglaudų valdyba. XIX a. pabaigoje čia pastatytas iki šiol išlikęs dviejų aukštų pastatas.

Tyrinėjimų metu aptikta miesto gynybinės sienos liekanų. Ant jų pastatytas pastato Pylimo g. 52 gatvės fasadas. Nustatyti kultūrinio sluoksnio horizontai, kurie susidarė statant, rekonstruojant bei griaunant šią gynybinės sienos atkarpą. Tikėtina, kad teritorija, buvusi išorinėje sienos pusėje, buvo užliejama – kai kurie tirti kultūrinio sluoksnio horizontai yra suplauti (?), paveikti stovinčio vandens. Tai patvirtintų kai kurių tyrinėtojų spėjimus, kad gynybinės sienos išorėje būta užtvankų, kuriomis buvo patvenkiami upeliai. Sklype, buvusiame vidinėje gynybinės sienos pusėje, XVI a. gyvenimas nebuvo intensyvus – nesusiformavo stori kultūrinio sluoksnio horizontai. Aptikta nedaug šiuo laikotarpiu datuotinų archeologinių radinių.

The excavation at Pylimo St. 52

The excavation on the plot at Pylimo St. 52 (Fig. 1) provided new information about the paleorelief and history of this part of old town. It was established that people were already living here in the 15th century. The city's defensive wall, the remains of which are under the street façade of the building at Pylimo St. 52, divided the excavated site from the first quarter of the 16th century until the 19th century. Cultural layer horizons created during the construction, reconstruction, and demolition of the wall were recorded on the exterior side of the site of the wall. A brick building nestled against the interior side of the defensive wall is known from historical plans and was built during the second half to end of the 16th century. The remains of this building were discovered. In the first quarter of the 17th century the plot located inside the defensive wall was acquired by the Carmelite monastery. New brick buil-

dings were erected. The plot contained a wooden water main branch, which ran parallel to the defensive wall. The existing building was erected in the late 19th century. Few finds were discovered during the excavation.

Linas Girlevičius

Žvalgymai Šv. Stepono g. 27

Sklypas Šv. Stepono g. 27 yra istoriniame Vilniaus Šv. Stepono priemiestyje. Iki pradedant žemės judinimo darbus sklypas buvo užstatytas XIX–XX a. mūriniais pastatais ir sovietiniu laikotarpiu statytais mūriniais ir gelžbetoniniais pramoninės paskirties statiniais. Ankstyvąją Šv. Stepono priemiesčio struktūrą atskleidžiančių planų neišliko. Vadinamajame Fiurstenhofo Vilniaus miesto plane (apie 1737 m.) sudegęs priemiestis vaizduojamas ištįsęs prie kelių gatvių (Šv. Stepono ir Raugyklos). Jame stovi nedaug pastatų. Neintensyvus priemiesčio užstatymas vaizduojamas ir XIX a. pradžios – vidurio Vilniaus miesto planuose. Priemiestis intensyviau užstatytas XIX a. II pusėje – XX a. I pusėje. Pagrindiniai archeologinių žvalgymų tikslai – nustatyti šios vietos apgyvendinimą, rasti antropogeninės veiklos pėdsakus tiriant kultūrinį sluoksnį.

Archeologinių žvalgymų metu nustatyta, kad ankstyvi kultūrinio sluoksnio horizontai yra stipriai apardyti vėlesnės (ypač XX a. II pusės) ūkinės veiklos: sklypo niveliavimo, pastatų statybos, inžinerinių tinklų įrengimo ir kitų darbų metu. Geriau išlikę kultūrinio sluoksnio horizontai fiksuoti sklypo P ir ŠR dalyse. Čia aptikti ankstyviausi radiniai, daugiausia buitinės keramikos ir koklių fragmentai, datuojami XVI a. Taip pat aptiktas vienas XV a. puodyninio koklio fragmentas. Šie radiniai aptikti ne pačiame ankstyviausiame kultūrinio sluoksnio horizonte. Apatinis 5–10 cm storio pilkos smėlingos žemės sluoksnis yra po suplauto ar supustyto maždaug 20 cm storio smėlio sluoksniu. Spėjame, kad ankstyviausias sluoksnis – pirminė miško (?) velėna. Plečiantis Vilniui XV–XVI a. aplink jį buvę miškai veikiausiai buvo iškirsti. Tai lėmė miesto apylinkėse esančių smėlingų kalvų eroziją, dėl kurios ir susidarė švaraus smėlio tarpsluoksniai kultūriniame sluoksnyje.

Iš įdomesnių archeologinių objektų paminėtinos XVI–XIX a. pagal radinius datuotos ūkinės duobės (1–2 pav.), kalkių duobė, keletas grindinių fragmentų. Iš įdomesnių ar-

1 pav. XVI–XVII a. ūkinės duobės sklypo R dalyje pjūvis iš V pusės. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 1. Cross-section from the W of a 16th–17th-century rubbish pit in the E part of the plot.